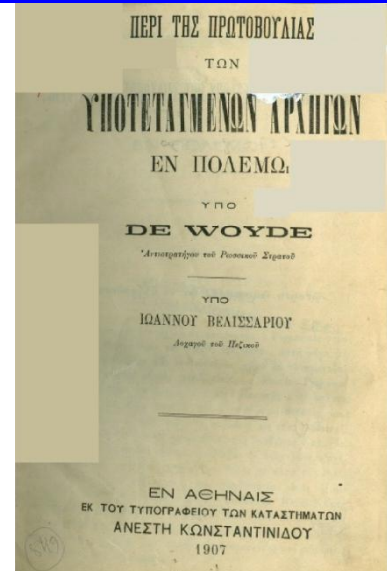

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

**De Woyde, *Περί τῆς Πρωτοβουλίας τῶν Ὑποτεταγμένων Ἀρχηγῶν ἐν Πολέμῳ*,
μτφρ. Ἰωάννου Βελισσαρίου,**

(Ἀθῆναι: Τύποις Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, 1907)

Παναγιώτης Γκαρτζονίκας

Ο ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ, Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΤΟ AUFTRAGSTAKTIK

Εισαγωγή

Ο Ιωάννης Βελισσαρίου (1861-1913) είναι γνωστός στο πανελλήνιο και όχι μόνο στο στρατό, ίσως ο πιο περιώνυμος ταγματάρχης. Έγινε διάσημος για την πολεμική του δράση στους Βαλκανικούς Πολέμους, ειδικά για τον ρόλο του στην απελευθέρωση των Ιωαννίνων αλλά και τον ηρωικό του θάνατο στο ύψωμα 1378, στην Άνω Τζουμαγιά, εντός της Βουλγαρίας.¹ Το όνομά του στο στρατό κατέστη συνώνυμο της πρωτοβουλίας, ενός αξιωματικού ο οποίος κατά την εκτέλεση της αποστολής του αυτενεργεί, πέραν των στενών ορίων των διαταγών που έχει λάβει. Ωστόσο, εκείνο που δεν είναι γνωστό, είναι ότι ο Βελισσαρίου είχε μεταφράσει ένα βιβλίο που πραγματευόταν ακριβώς το θέμα της πρωτοβουλίας και βεβαίως ελάχιστα γνωστό παραμένει το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου. Ο σκοπός επομένως αυτής της αξιολόγησης είναι να παρουσιάσει το βιβλίο που μετέφρασε ο ίδιος, να το θέσει στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της στρατιωτικής σκέψης του τέλους του δεκάτου ενάτου αιώνα και να αποτιμήσει εν συντομία την επίδραση που άσκησε τόσο στην Ευρώπη και την Αμερική όσο και στην Ελλάδα.

Το έργο που μετέφρασε ο Βελισσαρίου ήταν εκείνο του, πολωνικής καταγωγής, Ρώσου στρατηγού Karl Manrikievitch Voide (1833-1905), *Περί τῆς Πρωτοβουλίας τῶν Ὑποτεταγμένων Ἀρχηγῶν ἐν Πολέμῳ*.² Ο Woyde³ ήταν διεθνώς γνωστός ως στρατιωτικός συγγραφέας και έγραψε μια διεισδυτική ανάλυση του Γαλλο-Πρωσικού Πολέμου του 1870,

¹ Για μια βιογραφία του Βελισσαρίου βλ. Ξενοφών Καράπας, *Ταγματάρχης Ιωάννης Β. Βελισσαρίου*, (Αθήνα: Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού, 2013).

² Αντί του Ρώσου Karl Voide, σε ορισμένες πηγές αναφέρεται εκ παραδρομής ο Γερμανός Colmar von der Goltz ως ο συγγραφέας του βιβλίου, για παράδειγμα Καράπας, *Βελισσαρίου*, 10.

³ Το όνομά του στα γαλλικά απαντάται ως De Woyde, στα γερμανικά ως Woide ή Voide και στα ρωσικά ως Voide ή Vojde.

το βιβλίο *Οι Αιτίες των Νικών και των Ηττών στον Πόλεμο του 1870*. Το δίτομο έργο του μεταφράστηκε στα γερμανικά και γαλλικά και γνώρισε επανειλημμένες εκδόσεις.⁴ Ο Ρώσος στρατηγός αναρωτήθηκε που οφείλονταν οι αδιάκοπες επιτυχίες των Γερμανών και οι συνεχείς ήττες των Γάλλων. Υπήρξε δε ο πρώτος εξωτερικός παρατηρητής που απέδωσε την νίκη των Γερμανών στην «επίσημα αναγνωρισμένη και υποχρεωτική ανεξαρτησία⁵ των υφισταμένων ηγητόρων». Και συνέχιζε: «Οι Γερμανοί είχαν κατανοήσει την ποιοτική ισχύ που τους παρείχε η πρωτοβουλία και την ανήγαγαν μέχρι το επίπεδο της τελειότητας. Κατά την εκτέλεση των διαταγών οι Γερμανοί υφιστάμενοι δεν ξεπέρασαν απλώς τις προσδοκίες των ανωτέρων τους αλλά ακόμη και τα πιο τρελά τους όνειρα».⁶ Η δε «πρωτοβουλία των υφισταμένων λειτούργησε ως πολλαπλασιαστής ισχύος που επαύξησε την ώθηση της ανωτάτης διοικήσεως».⁷

Το περιεχόμενο του βιβλίου

Θεωρώντας προφανώς ότι το ζήτημα της πρωτοβουλίας άξιζε αυτοτελή διαπραγμάτευση, ο Woide έγραψε και άλλο βιβλίο στο οποίο εξέταζε ενδελεχώς αυτό το θέμα. Το βιβλίο μεταφράστηκε επίσης στα γερμανικά και γαλλικά και είναι εκείνο που μετέφρασε στα ελληνικά και ο Βελισσαρίου.⁸ Μολονότι ο Βελισσαρίου ήταν πολύγλωσσος, εκτιμάται ότι για τη μετάφραση χρησιμοποίησε τη γαλλική έκδοση. Πάντως ο Ρώσος στρατηγός χρησιμοποιεί πληθώρα παραδειγμάτων, σχεδόν το μισό του βιβλίου, κυρίως από τον Γαλλοπρωσικό Πόλεμο του 1870 αλλά και από τους Ναπολεόντειους Πολέμους ή τους πολέμους του ρωσικού στρατού του δεκάτου ενάτου αιώνα. Επιπλέον, μνημονεύει συχνά τον Clausewitz, τον οποίο θεωρούσε ως τον πνευματικό καθοδηγητή της γερμανικής στρατιωτικής προετοιμασίας στους πολέμους της Γερμανικής Ενοποίησης. Εξάλλου, υπήρξε και ο πρώτος που μετέφρασε το *Περί Πολέμου* του Clausewitz στα ρωσικά.⁹

Το βιβλίο διαιρείται σε οκτώ σύντομα κεφάλαια εκ των οποίων το τελευταίο είναι και το μεγαλύτερο. Στο πρώτο κεφάλαιο, που είναι το εισαγωγικό, ο Woide συνοψίζει τα συμπεράσματά του από την εμπειρία του γερμανικού στρατού στον Πόλεμο του 1870. Υποστηρίζει ότι «αί καταπληκτικαί έπιτυχίαι ἄς κατήγαγεν ὁ Γερμανικός στρατός κατά τήν έκστρατείαν τοῦ 1870, ὀφείλονται, κατά μέγα μέρος εἰς τήν πρωτοβουλίαν τῶν ὑποδεεστέρων. Χάρις δὲ τῇ πρωτοβουλίᾳ ταύτῃ, τῇ μυρίας μορφᾶς περιβληθείσῃ, ἡ ἄνωτέρα Γερμανική Διοίκησις κατώρθωσε νά λειτουργήσῃ ἄνευ διακοπῆς ὁ πολύπλοκος ὀργανισμός ἑνὸς μεγάλου στρατοῦ καί ν' ἀποδώσῃ ὁ στρατός οὗτος πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο» (3). Ο Woide τονίζει ότι οι εκπληκτικές επιτυχίες δεν ήταν αποτέλεσμα συμπτώσεων: «ἡ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπιδειχθείσα πρωτοβουλία, ἣτις φαίνεται νά ᾔ τὸ ἀντίθετον τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας καὶ ὑποταγῆς, δὲν ἔχει τὸν χαρακτήρα μεμονωμένων

⁴ Woide, *Die Ursachen der Siege und Niederlagen im Kriege 1870*, 2 Bde, (Berlin: Mittler & Sohn, 1894-1896) και στα γαλλικά De Woyde, *Causes des Succès et des Revers dans la Guerre de 1870*, 2 T. & Atlas, (Paris: L. Baudoïn, 1899-1900).

⁵ Η γερμανική λέξη *selbständigkeit* που εδώ μεταφράζεται ως ανεξαρτησία, δεν έχει ακριβή μετάφραση στα ελληνικά. Σημαίνει ανεξαρτησία του πνεύματος και πρωτοβουλία ενεργείας, αυτονομία. Οι Γάλλοι την απέδωσαν ως πρωτοβουλία, το ίδιο και ο Βελισσαρίου.

⁶ Woide, *Die Ursachen*, I, 5.

⁷ Woide, *Die Ursachen*, II, 428.

⁸ Karl Mavrikievitch Voide, *Die Selbständigkeit der Unterführer im Kriege*, (Berlin: R. Eisenschmidt, 1895) και η γαλλική έκδοση De Woyde, *De l'Initiative des chefs en sous-ordre à la guerre*, (Paris: L. Baudoïn, 1895).

⁹ Olaf Rose, *Carl von Clausewitz: Zur Wirkungsgeschichte seines Werkes in Rußland und der Sowjetunion 1836-1991*, (Munich: Oldenbourg, 1995), 61-5.

αύτοσχεδιάσεων. Τουναντίον, *ή αρχή τῆς πρωτοβουλίας τῶν ὑποδεεστέρων¹⁰ ἐν πολέμῳ εἰσέρχεται ὀλοκλήρως ἐν τῷ συστήματι διοικήσεως τῷ ἐν ἰσχύϊ παρὰ τῷ Γερμανικῷ στρατῷ. Διότι τὸ ἡγνούν οἱ Γάλλοι κατὰ τὸ 1870 – 71, παρήγαγεν ἐπ’ αὐτῶν τὴν ἐντύπωσιν νέου καὶ τελειοποιημένου ὄπλου»* (5).

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στο πώς προέκυψε η πρωτοβουλία στους νεότερους πολέμους. Στους πολέμους πριν τον δέκατο ένατο αιώνα με τη γραμμική τακτική, η πρωτοβουλία υπήρχε μεν αλλά δεν ήταν τόσο απαραίτητη. Από τους Ναπολεόντειους Πολέμους και μετά, η πρωτοβουλία έγινε επιτακτική, κυρίως λόγω της αυξήσεως του μεγέθους των στρατών. Αλλά και στους Ναπολεόντειους Πολέμους τα παραδείγματα πρωτοβουλίας είναι λίγα, διότι τότε ακόμα η πρωτοβουλία των υφισταμένων «ἐλογίζετο ὡς στοιχείον ἀντίθετον πρὸς τὴν φυσικὴν τάξιν» (12).

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται πώς πρέπει να ερμηνεύουμε την αρχή της πρωτοβουλίας. Ο Woyde θεωρεί ότι πρέπει να γίνει υποχρεωτική σε ολόκληρο το στρατό, να επισημοποιηθεί η εφαρμογή της και να θεωρείται επαγγελματικό καθήκον. Επιπλέον η πρωτοβουλία οφείλει να ασκείται εντός καθορισμένων ορίων διότι αποτελεί «ἀμφίστομον μάχαιραν» (23).

Στο τέταρτο κεφάλαιο ο Ρώσος στρατηγός επισημαίνει ότι η πρωτοβουλία δεν πρέπει να συγχέεται «*μετὰ τῆς μανίας τοῦ ἐπιτίθεσθαι ὅπουδῆποτε χωρὶς νὰ λαμβάνωνται ὑπ’ ὄψει αἱ περιστάσεις, ἢ μετὰ τοῦ βαδίζειν πρὸς τὸ κροτοῦν πυροβόλον*» (28). Η αληθινή πρωτοβουλία δηλαδή δεν έχει σχέση με αυθαίρετες ενέργειες. Διατυπώνει δε τον ορισμό: «*ἢ στρατιωτικὴ πρωτοβουλία εἶναι ἡ ἰδιότης ἢ μᾶλλον τὸ σύνολον τῶν ἰδιοτήτων, οἵτινες ἐπιτρέπουσι ν’ ἀντιλαμβάνωμεθα ὀρθῶς πᾶσαν ἐν πολέμῳ παρουσιαζομένην κατάστασιν, νὰ λαμβάνωμεν ἀνάλογον ἀπόφασιν καὶ νὰ τὴν ἐκτελῶμεν ὑπὸ ἰδίαν μας εὐθύνην*» (37).

Το πέμπτο κεφάλαιο πραγματεύεται την αναγνώριση και ερμηνεία της καταστάσεως, δηλαδή αυτό που σήμερα ονομάζουμε «εκτίμηση καταστάσεως». Και τούτο διότι κάθε ηγήτορας λαμβάνει αποφάσεις με βάση τη διαμορφούμενη κάθε φορά κατάσταση και περιλαμβάνει την εκτίμηση των παραγόντων, που αναγνωρίζουμε και σήμερα, δηλαδή τον εχθρό, τον καιρό και το έδαφος. Τονίζει δε ιδιαίτέρως την ανάγκη του συνδέσμου με τις γειτονικές διοικήσεις, όχι μόνο φυσική αλλά και ηθική. Η δεύτερη αναφέρεται στην ηθική υποχρέωση κάθε ηγήτορα να συντρέχει τις γειτονικές διοικήσεις, ακόμη και όταν δεν έχει λάβει αντίστοιχες διαταγές.¹¹

Στο έκτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι οι υφιστάμενοι, εφόσον εκτιμούν ὀρθῶς τὴν κατάσταση, μποροῦν νὰ προλαμβάνουν τὶς ἀναμενόμενες διαταγές. Φυσικὰ ἡ πυξίδα που ενοποιεῖ τὶς ἐνέργειες πάντων εἶναι ὁ κοινὸς σκοπός, ἡ «πρόθεση» του προϊστάμενου θα λέγαμε σήμερα. Στο ἑβδομο κεφάλαιο ἀναπτύσσεται τὴ διάκριση τῆς ἐκτέλεσης τῶν διαταγῶν σύμφωνα με τὸ γράμμα ἢ τὸ πνεῦμα τους. Θεωρεῖ προφανεῖς «*ἀφ’ ἐνὸς τὰς ἐπιτυχεῖς συνεπειὰς νοήμονος ἀνυποταξίας¹² καὶ ἀφ’ ἑτέρου, τὰ ὀλέθρια ἐπακόλουθα εἰς τὴν κατὰ γράμμα ὑποταγὴν εἰς τὴν διαταγὴν*» (106).

¹⁰ Σήμερα ἀντὶ γιὰ «υποδεέστεροι» καὶ «υποτεταγμένοι» χρησιμοποιοῦμε τὸ «υφιστάμενοι».

¹¹ Εξαιρετικὰ παραδείγματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους προσφέρει ὁ Βασίλειος Λουμιώτης στὸ ἀρθρο του γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις στὴ Μικρὰ Ἀσία στὸ παρὸν τεύχος του περιοδικοῦ.

¹² Εἶναι ἐνδιαφέρον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἴδιων ἀνυποταξία βρίσκεται καὶ σήμερα στὴ διεθνή επικαιρότητα ὡς ἴntelligent disobedience, με βιβλιογραφία ἐκτεταμένη ἡ ὁποία συνεχῶς διευρύνεται. Ενδεικτικὰ, στὸν ἀμερικανικὸ στρατὸ οἱ δηλώσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ στὸν Todd Lopez, ἴFuture Warfare Requires ἴDisciplined Disobedience, Army Chief Says, May 5, 2017,

Στο τελευταίο κεφάλαιο ο Woyde προβαίνει σε σύνοψη όλων των πτυχών της πρωτοβουλίας, με σκοπό να παρακινήσει σε μελέτη και σκέψη, καθόσον θεωρεί ότι για την καθιέρωσή της είναι αναγκαία η πνευματική διαπαιδαγώγηση. Παρατηρεί ότι το δικαίωμα της πρωτοβουλίας έχει αναγνωρισθεί και κυρωθεί στους στρατούς, «ἀλλ' ἀπέχει πολύ τοῦ νὰ ἀσκήται παντοῦ καὶ νὰ κατανοῆται κατὰ τὴν ὀρθὴν τῆς σημασίαν. Ἡ ἀγαθὴ θέλησις δὲν ἐλλείπει, ἀλλὰ δὲν κατανοοῦσιν ἐπαρκῶς ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς νέας ἀρχῆς ἀπαιτεῖ τελείαν μεταμόρφωσιν τῶν μεθόδων διοικήσεως, ἀπαιτούσα ἐπίσης μείζονα ποσότητα πνευματικῆς ἐργασίας παρὰ τε τοῖς ἀνωτέροις ὡς καὶ παρὰ τοῖς ὑποδεεστέροις» (122).

Επιρροή

Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Ρώσος στρατηγός εἶναι ὁ πρῶτος μὴ Γερμανός που ἔγραψε γιὰ τὴν ἰδέα που σήμερα ἀποκαλεῖται Auftragstaktik ἢ mission command. Ωστόσο, πόσο ἐπηρέασαν τὰ γραπτά του Woyde περὶ τῆς πρωτοβουλίας τοὺς στρατοὺς τῆς ἐποχῆς του; Καταρχὴν στὴν ἴδια του τὴν πατρίδα, τὰ δύο βιβλία του που διδάσκονταν στὶς στρατιωτικὲς ἀκαδημίαι,¹³ στάθηκε ἀδύνατο νὰ ἐπηρεάσουν τὴν περιχαρακωμένη σκέψη τῆς ηγεσίας τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ. Ὁ Alexander Solzhenitsyn στο ἐκπληκτικὸ μείγμα μυθοπλασίας καὶ ἱστοριογραφίας *Αύγουστος 1914*, που περιγράφει τὴ Μάχη τοῦ Tannenberg κατὰ τὴν ἐναρξὴ τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ἀνατέμνει τὴν νοοτροπία τῆς ηγεσίας τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ τονίζοντας: «Εφόσον κάποιος ἐνεργεῖ σύμφωνα με τὸ γράμμα τῶν κανονισμῶν, τῶν διαταγῶν καὶ τῶν οδηγιῶν, μπορεῖ νὰ κάνει ὅσα σφάλματα θέλει. Μπορεῖ νὰ ἠττηθεῖ, νὰ υποχωρήσει, ἢ νὰ τραπεῖ σε φυγὴ – κανένας δὲν θὰ τὸν κατηγορήσει. Αλλοίμονο ὡστόσο ἀν ξέφυγε ἀπὸ τὸ γράμμα μίας διαταγῆς καὶ ἀκόμη χειρότερα ἀν ἐνήργησε σύμφωνα με τὴν κρίση του ἢ με δική του πρωτοβουλία. Τότε δὲν θὰ του συγχωρεθοῦν οὔτε οἱ ἐπιτυχίες, εἴαν δε ἀποτύχει θὰ τὸν φάνε ζωντανό».¹⁴ Γιὰ τὸν γερμανικὸ στρατὸ δε, παρατηρεῖ εὐστοχα πῶς «διαθέτει ἐξαιρετικὸ σύστημα διοικήσεως που συνδυάζει τὰ ἀσυμβίβαστα: τὴν χωρὶς ὅρους πρωσικὴ πειθαρχία με τὸ εὐέλικτο ἐυρωπαϊκὸ πνεῦμα τῆς πρωτοβουλίας».¹⁵

Γιὰ τὴν Ελλάδα, διαπιστώνουμε ὅτι ὁ Βελισσαρίου δὲν ἦταν μόνον καλὸς πολεμιστὴς ὅπως τὸν γνωρίζουμε ἀλλὰ καὶ αξιόλογος μελετητὴς, στὴν κυριολεξία αὐτὸ που σήμερα οἱ Ἀμερικανοὶ ἀποκαλοῦν warrior – scholar, τίτλος που ἀποδίδεται σε διάφορους,

---

https://www.army.mil/article/187293/future_warfare_requires_disciplined_disobedience_army_chief_says. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας τοῦ Βρετανικοῦ Στρατοῦ ἀντισυνταγματάρχης Langley Sharp, στὸ βιβλίο του που θὰ πολυσυζητηθεῖ, *The Habit of Excellence: Why British Army Leadership Works*, (London: Penguin Business, 2021), δίνει ἐμφαση στὸ σημεῖο αὐτό. Ἐκτός ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ πλαίσιο, γιὰ τὸν τομέα τῶν ἐπιχειρήσεων βλ. Ira Chaleff, *Intelligent Disobedience: Doing Right When What You're Told to do is Wrong*, (Oakland: Barrett-Koehler Publishers, 2015).

¹³ Rose, *Carl von Clausewitz*, 61.

¹⁴ Alexander Solzhenitsyn, *August 1914*, (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1972), 107. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἐξαιρετικὸ ἀνάγνωσμα γιὰ τὸ πῶς διεξάγει πόλεμο ἕνας ἀπολιθωμένος στρατός που στερεῖται παντελῶς πνεύματος πρωτοβουλίας καὶ ὅπου βασιλεύει ἡ ἀναξιοκρατία. Ὁ Solzhenitsyn εἶχε προβεῖ σε ἐνδελεχὴ ἔρευνα καὶ προφανῶς γινώριζε τὰ βιβλία τοῦ Woyde. Τὸ ἔργο του ἔχει μεταφρασθεῖ στα ἐλληνικά, *Αύγουστος τοῦ 1914*, 4 τόμοι, μτφρ. Σπ. Σπέγγος, (Ἀθήνα: Μπεργάδης, 1973) ἀλλὰ μάλλον δὲν ἔχει τύχει τῆς προσοχῆς που του ἀξίζει. Θὰ ἦταν ἰδιαίτερα ἐπωφελές γιὰ τὴν διδασκαλία τῆς ηγεσίας στὶς στρατιωτικὲς σχολές. Βλ. ἐπίσης καὶ Dirk Oetting, *Auftragstaktik: Geschichte und Gegenwart einer Führungskonzeption*, (Bonn: Report Verlag, 1993), 11-3.

¹⁵ Solzhenitsyn, *August 1914*, 114.

δικαιολογημένα ή μη. Εκτός από το υπόψη βιβλίο περί της πρωτοβουλίας, ο Βελισσαρίου μετέφρασε από τα γαλλικά και ένα δεύτερο έργο, εκείνο του μετέπειτα στρατάρχη Ferdinand Foch *Περί των Αρχών του Πολέμου*¹⁶, που αποτέλεσε τη Βίβλο με την οποία πήγε ο Γαλλικός στρατός στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Στα αγγλικά το συγκεκριμένο έργο μεταφράστηκε μόλις το 1918, όταν ο Foch ήταν πλέον ο πασίγνωστος ανώτατος συμμαχικός διοικητής.¹⁷ Ο Βελισσαρίου ήταν ένας κατώτερος αξιωματικός, αστικής καταγωγής, γλωσσομαθής και αυτοδίδακτος. Ανήκει στην κατηγορία των ανθρώπων που σχεδόν πάντοτε «φύτρωναν» στην Ελλάδα, σε διάφορους τομείς: Άνθρωποι που είχαν επίγνωση των διεθνών εξελίξεων και προσπαθούσαν να τις εισαγάγουν και να τις προσαρμόσουν στα εγχώρια δεδομένα, οι οποίοι φυσικά δεν ήταν τα προϊόντα ενός συστήματος αλλά αυτόφωτοι.

Είναι εκπληκτικό ότι ένας Έλληνας λοχαγός, ο Βελισσαρίου, αντιλήφθηκε τη σημασία και μετέφερε στα ελληνικά δύο σημαντικά έργα της ευρωπαϊκής στρατιωτικής σκέψης των αρχών του εικοστού αιώνα. Για να χρησιμοποιήσουμε ένα μέτρο σύγκρισης, το τελευταίο τέταρτο του δεκάτου ενάτου αιώνα, πάνω από 120 Αμερικανοί αξιωματικοί επισκέφθηκαν την Ευρώπη, για να ενημερωθούν πάνω στις τελευταίες εξελίξεις στον στρατιωτικό τομέα. Είναι αξιοσημείωτο ότι κανείς από αυτούς δεν αντιλήφθηκε τη σημασία αλλά και τη συζήτηση για την πρωτοβουλία στην Ευρώπη.¹⁸ Βεβαίως, το βιβλίο περί της πρωτοβουλίας που μετέφερε ο Βελισσαρίου, δεν γνωρίζουμε αν πράγματι επηρέασε τον Ελληνικό Στρατό, ασφαλώς όμως η επίδρασή του δεν ήταν μεγάλη, πέρα από τον ίδιον. Οι επιτυχίες του Ελληνικού Στρατού στους Βαλκανικούς Πολέμους που ακολούθησαν, δεν οφείλονται σε ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα αλλά πρωτίστως στη φλόγα της Μεγάλης Ιδέας και το πάθος να μεγαλώσουν την Ελλάδα. Εξάλλου και για τους Γάλλους, οι οποίοι διέθεταν οργανωμένο στρατό και αντέγραφαν τους Γερμανούς μετά το 1870, η κινητήρια δύναμη που τους ωθούσε στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, εκτιμάται ότι ήταν περισσότερο η εκδίκηση (*revanche*) για να αντιστρέψουν τα αποτελέσματα του Πολέμου του 1870, παρά το πνεύμα της πρωτοβουλίας.

Οι Γερμανοί, που ανέπτυξαν και εξέλιξαν την πρωτοβουλία ως φιλοσοφία διοικήσεως, ανέλυσαν και συζήτησαν εκτενώς το θέμα από το 1870 μέχρι το 1914. Παρά ταύτα είναι ενδιαφέρον ότι τα βιβλία του Woyde επηρέασαν και τον γερμανικό στρατό, όπου η πρωτοβουλία των υφισταμένων έλαβε τη μορφή της εκπαιδευτικής αρχής, η οποία δέχθηκε κριτική για την υπερβολή της, που οφειλόταν εν μέρει και στη συμβολή του Woyde.¹⁹

Οι Γερμανοί ήταν εκείνοι που προσαρμόστηκαν καλύτερα στο πεδίο της μάχης της βιομηχανικής εποχής, με τους τεράστιους στρατούς, την αυξημένη φονικότητα και την εκτεταμένη διασπορά των δυνάμεων. Για να ξεπεράσει το χάος και την ομίχλη του πολέμου, ο γερμανικός στρατός βρήκε τη λύση στην αποκεντρωτική διοίκηση με την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας των υφισταμένων σε όλα τα κλιμάκια. Επρόκειτο για μία

¹⁶ Ferdinand Foch, *Περί των Αρχών του Πολέμου*, μφρ. Ιωάννου Βελισσαρίου, (Αθήναι: Τύποις Αθανασίου Παπασπύρου, 1909).

¹⁷ Marshal [Ferdinand] Foch, *The Principles of War*, trans. Hilaire Belloc (London: Chapman & Hall, 1918).

¹⁸ Jörg Muth, *Command Culture: Officer Education in the U.S. Army and the German Armed Forces, 1901-1940, and the Consequences for World War II*, (Denton, TX: University of North Texas Press, 2011) και Donald E. Vandergriff, "How the Germans Defined Auftragstaktik: What Mission Command Is—AND—Is Not," *Small Wars Journal*, 2017.

¹⁹ Marco Sigg, *Der Unterführer als Feldherr im Taschenformat: Theorie und Praxis der Auftragstaktik im deutschen Heer 1869 bis 1945*, (Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2014), 221.

ολόκληρη φιλοσοφία και όχι για μία τεχνική η οποία εξελίχθηκε βαθμιαία και έλαβε την ονομασία Auftragstaktik.²⁰ Η γενέθλια ημερομηνία αυτού του όρου δεν είναι επακριβώς καθορισμένη και παρότι ως ιδέα και πρακτική υπήρχε από τον δέκατο ένατο αιώνα, έλαβε σαφή ορισμό στους γερμανικούς κανονισμούς μόλις το 1977.²¹

Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η άποψη για την πρωτοβουλία ενός άλλου Γερμανού αξιωματικού, με αξιοσημείωτες επιδόσεις τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, του Colmar von der Goltz, για δύο λόγους: Πρώτον, ο Γερμανός στρατηγός υπηρέτησε για δώδεκα χρόνια (1883-95) ως επικεφαλής της Γερμανικής Στρατιωτικής Αποστολής στον Οθωμανικό στρατό, όπου μεταξύ των μεταρρυθμίσεων που προσπάθησε να «μεταφυτεύσει» στους Τούρκους, περιλαμβανόταν και η πρωτοβουλία. Δεύτερον, επειδή το βιβλίο που έγραψε για τον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897 μεταφράστηκε και στα ελληνικά και περιέχει μια εξαιρετική παράγραφο για την πρωτοβουλία:

«Είς τὰ ἀνώτερα στρώματα τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ πᾶσα πρωτοβουλία ἐκλαμβάνεται ὡς ἀντιλογία καὶ τάσις πρὸς ἀνυπακοήν. Τοιοῦτον τι ὅμως ἐπιδρᾷ κατόπιν ἐπὶ μακρόν, εἶναι δὲ ὀλεθριοτάτη ἢ πλάνη εἰς τὴν ὁποίαν εὐκόλως περιπίπτουσιν ὅσοι νομίζουν ὅτι δύνανται νὰ διεγείρωσι πάλιν ἐν ὧρα ἀνάγκης τὴν ὑπ’ αὐτῶν καταπνιγεῖσαν αὐτοτέλειαν καὶ ἰσχύν τοῦ χαρακτηῖρος τῶν ὑφισταμένων, ὅπως ὁ ταχυδακτυλουργὸς κατορθώνει κατ’ ἀρέσκειαν νὰ στερεῦῃ ἢ ν’ ἀναβλύζη ὕδωρ ἀπὸ ξηροῦ βράχου. Τοῦτο καταστρέφει πᾶσαν ἰδιορρυθμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἰς ἣν πρὸ ὑπερτέρας δυνάμεως, ἀποτυποῦνται ἰσχυρὰ γνωρίσματα δουλικῆς εὐπειθείας, παθητικῆς διαθέσεως καὶ νωθρᾶς ἐμμονῆς εἰς τὴν πανίσχυρον πλέον κατασταῖσαν ἕξιν. Καταστραφεῖσα πρωτοβουλία δύναται ν’ ἀναφανῆ πάλιν, μόνον εἰς νέαν γενεάν...»²²

Οι Αμερικανοί, «ανακάλυψαν» το Auftragstaktik τη δεκαετία του 1970 και έκτοτε προσπαθούν να το υιοθετήσουν και να το εντάξουν στο στρατό τους, μάλλον χωρίς μεγάλη επιτυχία. Διότι στη στρατιωτική τους βιβλιογραφία των τελευταίων 40 ετών, είναι τεράστιος ο αριθμός των άρθρων και μονογραφιών που επισημαίνουν την αδυναμία εφαρμογής του mission command, όπως το αποκαλούν.²³ Μάλιστα και τον κανονισμό τους περί διοικήσεως και ελέγχου τον έχουν ονομάσει mission command.²⁴ Μπορούμε βάσιμα να εικάσουμε ότι, αν είχε μεταφρασθεί στα αγγλικά το βιβλίο του Woyde, οι Αμερικανοί θα το

²⁰ Για την εξέλιξη της ιδέας και του όρου, οι πιο περιεκτικές αναλύσεις προέρχονται από τη γερμανική βιβλιογραφία. Βλ. Oetting, *Auftragstaktik*, Sigg, *Der Unterführer als Feldherr* και Stephan Leistenschneider, *Auftragstaktik im preußisch-deutschen Heer 1871 bis 1914*, (Hamburg: Mittler & Sohn, 2002). Στην αγγλική γλώσσα, από μια ογκώδη βιβλιογραφία, βλ. Eitan Shamir, *Transforming Command: The Pursuit of Mission Command in the U.S., British and Israeli Armies*, (Stanford, CA: Stanford University Press, 2011), Franz Uhle-Wettler, "Auftragstaktik: Οι Διαταγές εκ της Αποστολής και η Γερμανική Εμπειρία", στο Richard Hooker, *Ο Πόλεμος των Ελιγμών*, (Αθήνα: Τουρικής, 2011), 307-320 και Stephen Bungay, "The Road to Mission Command: The Genesis of a Command Philosophy", *The British Army Review*, No 137, Summer 2005, 22-29.

²¹ Oetting, *Auftragstaktik*, 14.

²² Κόλμαρ Βαρώνος Φόν Δέρ Γκόλτς, *Ο Ελληνο-τουρκικός Πόλεμος και ο Τουρκικός Στρατός: Ιστορική Μελέτη τοῦ Πολέμου*, (Αθήνα: Τύποις Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, 1899), 222.

²³ Ενδεικτικά βλ. την κριτική ενός μελετητή, του οποίου η ενασχόληση με το θέμα αποτελεί σχεδόν αποκλειστικό έργο, Donald Vandergriff, *The Path to Victory: America's Army and the Revolution in Human Affairs* (Novato, CA: Presidio, 2002) και του ίδιου, *Adopting Mission Command: Developing Leaders for a Superior Command Culture*, (Annapolis, MD: Naval Institute, 2019).

²⁴ Army Doctrine Publication (ADP) 6-0, *Mission Command: Command and Control of Army Forces* (Washington, DC: U.S. Government Publishing Office [GPO], 2019).

είχαν κάνει «σημαία». Σήμερα το mission command έχουν υιοθετήσει όλοι οι δυτικοί, και όχι μόνον, στρατοί, ή αυτό τουλάχιστον ισχυρίζονται.

Επίλογος

Θεωρούμε ότι η έλλειψη μιας σύγχρονης και ενημερωμένης στρατιωτικής βιβλιοθήκης, με το σύνολο των στρατιωτικών συγγραμμάτων, παλαιών και νέων αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα για την επιμόρφωση των αξιωματικών. Βεβαίως μπορεί κάποιος να αντιτείνει ότι η έλλειψη ενημερωμένων βιβλιοθηκών είναι σύμπτωμα γενικότερα της παιδείας μας και όχι μόνο της στρατιωτικής. Αυτός πάντως δεν είναι επαρκής λόγος για να απουσιάζει από τον στρατό μας μια αξία λόγου βιβλιοθήκη, διότι μόρφωση χωρίς βιβλιοθήκη είναι αδιανόητη. Και αναφερόμαστε εδώ όχι μόνο στα σύγχρονα αλλά και στα παλιά συγγράμματα, ορισμένα εκ των οποίων αν και προπολεμικά, διατηρούν αξία μέχρι σήμερα και όχι μόνο «αρχαιολογική». Πιστεύουμε ότι τα σύγχρονα προβλήματα προέκυψαν όταν τα ανακαλύψαμε εμείς, επειδή αγνοούμε την ιστορία, αυτά όμως προϋπήρχαν και ασχολήθηκαν μαζί τους προγενέστεροί μας και μάλιστα πολύ σοβαρά, όπως ο Βελισσαρίου με την πρωτοβουλία. Σήμερα και ο στρατός μας ασχολείται με το Auftragstaktik ή mission command,²⁵ που έχει γίνει πλέον του συρμού σε όλους τους δυτικούς στρατούς και επανεισάγουμε την ιδέα αυτή από τους Αμερικανούς, αγνοώντας το έργο του Βελισσαρίου. Ωστόσο, όπως τόνισε ο Woyde: «Για να διεξάγει κάποιος πόλεμο πρέπει να μαθαίνει από την εμπειρία των άλλων, διότι η δική του κοστίζει πανάκριβα και συνήθως έρχεται πολύ αργά».²⁶

²⁵ Δεν υπάρχει κάποιος δόκιμος ορισμός στα ελληνικά, οπότε χρησιμοποιούμε την πρωτοβουλία του Βελισσαρίου.

²⁶ Woyde, *Die Ursachen*, I, 6.